

ТЕХНІЧНА ТЕРМОДИНАМІКА - 2

ТЕРМОДИНАМІКА НЕРУХОМИХ СИСТЕМ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалавр)</i>
Галузь знань	<i>14 Електрична інженерія</i>
Спеціальність	<i>144 Теплоенергетика</i>
Освітня програма	<i>ОНП Теплоенергетика</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Очна (денна)/ заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>5 кредитів, 150 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>залік</i>
Розклад занять	<i>Лекційні заняття – один раз на тиждень; практичні заняття – один раз на тиждень.</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектори: <i>к.т.н, доц. Соломаха Андрій Сергійович, as_solomaha@ukr.net</i> Практичні: <i>к.т.н, доц. Соломаха Андрій Сергійович, as_solomaha@ukr.net</i>
Розміщення курсу	<i>https://campus.kpi.ua/tutor/index.php?mode=mob&sd=10188&cm=38240&rcms=18883&ssm=cm&tree_list=</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Метою вивчення та засвоєння студентами навчальної дисципліни «Технічна термодинаміка –

1. Термодинаміка нерухомих систем» є формування у студента таких компетенцій:

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- Здатність працювати в команді;
- Здатність приймати обґрунтовані рішення;
- Здатність виявляти, класифікувати і оцінювати ефективність систем і компонентів на основі використання аналітичних методів і методів моделювання в теплоенергетичній галузі;
- Здатність забезпечувати якість в теплоенергетичній галузі;
- Здатність аналізувати методи та засоби підвищення теплової економічності енергетичного обладнання теплових та атомних електростанцій; визначати шляхи модернізації теплової схеми з метою підвищення економічності та надійності роботи теплових та атомних електростанцій;
- Здатність розробляти і реалізовувати заходи з підвищення рівня енерго-екологічної ефективності при проектуванні та експлуатації теплоенергетичного обладнання, аналізувати схеми теплоенергетичних і теплотехнологічних установок та процесів з

урахуванням вимог безпеки і сучасних тенденцій розвитку енергетики в залежності від призначення і типу палива, яке використовується;

- Здатність розробляти оптимальні конструкції та експлуатаційні режими теплообмінного обладнання; оцінювати ефективність і загальну економічність використання різних видів ВЕР, нетрадиційних джерел енергії, об'єктів з теплонасосними системами теплопостачання.

Предметом¹ навчальної дисципліни «Технічна термодинаміка – 1. Термодинаміка нерухомих систем» є фізична сутність та закономірності процесів енергетичних, в основному тепломеханічних, взаємодій і перетворень, а також пов'язаними з цими процесами властивостей робочих тіл.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі програмні результати навчання:

ПРН2	Знати і розуміти інженерні науки, що лежать в основі спеціальності «Теплоенергетика» відповідної спеціалізації, на рівні, необхідному для досягнення інших результатів освітньої програми, в тому числі певна обізнаність в останніх досягненнях науки і техніки у сфері теплоенергетики..
ПРН5	Обирати і застосовувати придатні типові аналітичні, розрахункові та експериментальні методи; правильно інтерпретувати результати таких досліджень.
ПРН11	Мати лабораторні / технічні навички, планувати і виконувати експериментальні дослідження в теплоенергетиці за допомогою сучасних методик і обладнання, оцінювати точність і надійність результатів, робити обґрунтовані висновки
ПРН12	Розуміти основні методики проектування і дослідження в теплоенергетиці, а також їх обмеження.
ПРН13	Розуміти ключові аспекти та концепції теплоенергетики, технології виробництва, передачі, розподілу і використання енергії.
ПРН19	Володіти необхідним науковим підґрунтям, методиками та методами планування та здійснення експериментальних досліджень теплового устаткування теплоенергетичних об'єктів муніципальної, промислової сфер та електростанцій.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни «Технічна термодинаміка» необхідні знання в області фізики (шифр за ОПП – ЗО 2), хімії (шифр за ОПП – ЗО 8), вищої математики (шифр за ОПП – ЗО 1), гідрогазодинаміки (шифр за ОПП – ЗО 12) та тепломасообміну (шифр за ОПП – ЗО 15). В свою чергу, знання в області «Технічна термодинаміка» використовуються далі в тепломасообміні (шифр за ОПП – ЗО 15), Теплові електричні станції, Теплові насоси та їх використання, Нагнітачі та теплові двигуни, а також при підготовці дипломних проектів бакалавра.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 8. Ексергетичний аналіз термодинамічних явищ

Тема 8.1. Ексергія – міра якості енергоресурсів

Тема 8.2. Вплив необоротностей на втрати ексергії

Розділ 9. Основи теорії тепломеханічних циклів теплосилових установок.

Тема 9.1 Поняття про ТСУ

Тема 9.2 Простий ідеальний цикл ТСУ

---

¹ Для нормативних дисциплін зазначається згідно матриці відповідності програмних компетентностей та результатів навчання в освітній програмі.

Тема 9.3 Реальний простий цикл ТСУ

Розділ 10. Паросилові цикли та установки

Тема 10.1. Простий паросиловий цикл

Тема 10.2. Удосконалення циклів ПСУ

Тема 10.3. Термодинамічні основи теплофікації

Тема 10.4. Цикли АЕС

Розрахунково-графічна робота Розд. 9, 10

Розділ 11. Газосилові та комбіновані цикли і установки

Тема 11.1. Термодинамічні основи теорії нагнітання

Тема 11.2. Цикли ГТУ і методи підвищення їх ефективності

Тема 11.3. Цикли ДВС і реактивних двигунів

Тема 11.4. Комбіновані цикли теплосилових установок

Розділ 12. Течія газів і пари

Тема 12.1. Адіабатна течія в соплах і дифузорах

Тема 12.2. Дроселювання газів і пари

Розділ 13. Цикли холодильних і теплонасосних установок

Тема 13.1. Загальні відомості про ХУ та ТНУ.

Тема 13.2 Цикли повітряної та парокомпресорної холодильних установок

Тема 13.3 Теплонасосні установки

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література

1. Трокоз Я.Є., Куделя П.П. Текст лекцій з дисципліни «Технічна термодинаміка». Частина 1., Київ, 2015.
2. Трокоз Я.Є., Куделя П.П. Текст лекцій з дисципліни «Технічна термодинаміка». Частина 2., Київ, 2015.
3. Технічна термодинаміка в прикладах і задачах [Електронний ресурс]: Навчальний посібник / М. М. Чепурний, С. Й. Ткаченко. – Електрон. текстові дані, 77 сторінок
4. Буляндра, О. Ф. Технічна термодинаміка : підруч. для студентів енерг. спец. вищ. навч. закладів / О. Ф. Буляндра. – К.: Техніка, 2001. – 320 с.: іл. – Бібліогр.: с. 315.
5. Морозюк Т.В. Теория холодильных машин и тепловых насосов. – Одесса: Студия «Негоциант». – 2006. – 712 с.
6. А. А. Александров. Термодинамические основы циклов теплоэнергетических установок, Москва, 2004.
7. Yunus A. Cengel, Afshin J. Ghajar. Thermodynamics: an engineering approach, eighth edition, eight edition, 2015.
8. Michael J. Moran, howard n. Shapiro, daisie d. Boettner, margaret b. Bailey. Fundamentals of engineering thermodynamics, 8 edition, 2014.

Допоміжна література

1. Куделя П.П. Методи термодинамічного аналізу установок та систем. – Київ, 2010. Свідоцтво про надання грифа електронному виданню НМУ № Е9/10-150, протокол №5 від 21.01.2010. – 127 с.
2. Низькоексергетичні опалювальні системи / П.П.Куделя, А.С. Соломаха. – К.:НТУУ «КПІ», 2015. – 153 с.: іл. – Бібліогр.: с.149-153
3. Hans Dieter Baehr, Stephan Kabelac Thermodynamik. Grundlagen und technische Anwendungen. 2012
4. Claus Borgnakke, Richard E. Sonntag. Fundamentals of thermodynamics seventh edition, 2009

Рекомендації

Сайт наукової бібліотеки НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» <http://library.kpi.ua> в розділі «Електронні ресурси», підрозділі «Загальний електронний каталог НТБ» дозволяє знайти та замовити рекомендовану літературу до навчальної дисципліни та отримати доступ до електронних ресурсів бібліотеки та роботи з ними

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва лекцій та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
1	2
1.	Основні відомості про енергетичні, ексергетичні та матеріальні баланси стаціонарних поточних процесів. Енергоресурси поточних систем. Роботоздатність поточних тепломеханічних систем. Рівняння Гюї-Стодоли. Самостійна робота. Ексергія і анергія різних енергоресурсів системи. Ексергетичний баланс поточних процесів та його складові. Показники ефективності процесів, ексергетичний к.к.д. Вплив необоротностей на втрати ексергії при спалюванні палив, в процесах теплообміну при кінцевій різниці температур між тілами та внаслідок тертя в робочому тілі.
2.	Основи теорії тепломеханічних циклів. Поняття про тепломеханічні цикли (ТМЦ) та теплосилові установки (ТСУ). Класифікація циклів по прояву необоротностей. Простий ідеальний цикл та оцінка його ефективності по енергетичним показникам. Самостійна робота. Реальний тепломеханічний цикл. Література: Електронний конспект лекцій
3.	Оцінка ефективності реального простого циклу. Внутрішні та зовнішні необоротності. Оцінка внутрішніх необоротностей за допомогою відносного внутрішнього к.к.д. циклу $\eta^{TMЦ}_{oc}$. Основні способи підвищення ефективності циклів. Самостійна робота. Залежності $\eta_i = f(\eta_i, \eta_{oi}^{TMЦ})$ та $\eta_{oi}^{TMЦ} = f(\eta_{oi}^T, \eta_{oi}^H, \varphi_i)$ вивід та аналіз впливу необоротностей. Література: електронний конспект лекцій
4.	Простий цикл паросилової установки. Загальні відомості про ПСУ (ТЕС і АЕС). Простий ідеальний та реальний цикл ПСУ - цикл Ренкіна, його особливості та характеристики. Самостійна робота: Органічний цикл Ренкіна. Література: електронний конспект лекцій
5.	Вплив параметрів робочого тіла на ефективність простого циклу. Вплив початкових і кінцевих параметрів робочого тіла на ефективність циклу Ренкіна. Спряжені початкові параметри та їх визначення.

	Самостійна робота: Цикл з проміжним (повторним) перегрівом пари. Цикл з проміжним перегрівом пари як засіб підвищення початкового тиску пари. Вибір тиску для процесу повторного перегріву. Література: електронний конспект лекцій, (Л1), с.314-315; (Л6), с.356-359; (Л1д), с.464-467
6.	Енергетичні та ексергетичні баланси простої паросилової установки (ПСУ). Схема простої паросилової установки. Енергетичні та ексергетичні баланси парогенератора (ПГ). Енергетичний к.к.д. ПГ. Основні причини втрати ексергії в ПГ. Турбогенератор, абсолютна внутрішня потужність турбіни, ефективна потужність турбіни, електрична потужність електрогенератора. Відносний електричний к.к.д. турбогенератора. Ексергетичні та енергетичні характеристики ефективності ТСУ. Самостійна робота. Особливості проміжного перегріву пари в циклах АЕС.
7.	Регенеративні цикли ПСУ. Поняття про регенерацію. Ідеальний регенеративний цикл. Регенеративний цикл з ступеневим підігрівом живильної води. Аналіз впливу температури живильної води і кількості регенеративних підігрівачів на ефективність регенеративного циклу. Самостійна робота: Цикл ПСУ з двома регенеративними підігрівачами змішуючого типу.
8.	Термодинамічні основи теплофікації. Комбіноване виробництво теплоти і електроенергії на ТЕЦ, термодинамічне обґрунтування. Основні схеми ТЕЦ. Теплофікація і екологія. Самостійна робота. Когенерація, тригенерація
9.	Поняття про комбіновані цикли. Вплив термодинамічних властивостей РТ на ефективність циклу. Вибір РТ з високими критичними параметрами. Парогазовий цикл (ПГУ). Література: електронний конспект лекцій
10.	Термодинамічні основи теорії нагнітання Рівняння теорії нагнітання. Загальна характеристика процесу нагнітання. Основне рівняння теорії нагнітання. Залежність роботи на нагнітання від характеру процесу. Часткові процеси нагнітання. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції - одноступінчатого та багатоступінчатого нагнітання.
11.	Багатоступінчатого нагнітання Робота нагнітання одноступінчатого компресора в ізотермічному, адіабатному і політропному процесах. Багатоступінчатого нагнітання. Оптимальний розподіл тисків по ступенях. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
12.	Цикли газотурбінних установок Простий цикл ГТУ. Загальні відомості про ГТУ. Цикл ГТУ з ізобарним підведенням теплоти. Тепломеханічний коефіцієнт ідеального циклу ГТУ, залежність його від ступені підвищення тиску. Відношення роботи компресора до роботи турбіни в ідеальному циклі. Вплив необоротності адіабатних процесів стиснення і

	розширення на показники ефективності реального циклу ГТУ. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
13.	Методи підвищення к.к.д. циклів ГТУ. Підвищення початкової температури газу перед турбіною. Оптимальна ступінь підвищення тиску. ГТУ з регенеративним підігрівом і багатоступінчатим стисненням та розширенням робочого тіла. Замкнуті схеми ГТУ. Самостійна робота. Цикли ДВЗ і реактивних двигунів. Цикли ДВЗ. Ідеальні цикли ДВЗ з ізохорним, ізобарним і з мішаним підведенням теплоти. Аналіз факторів, які впливають на ефективність циклів ДВС. Реальні цикли ДВЗ. Поняття про цикли прямооточних, турбореактивних і реактивних двигунів.
14.	Комбіновані цикли теплосилових установок. Переваги і недоліки водяної пари як робочого тіла в ТСУ. Цикли енергетичних установок на не водяних парах. Термодинамічні основи комбінування циклів ТСУ з різними робочими тілами. Бінарні цикли. Цикли парогазових установок. Оцінка ефективності комбінованих циклів. Принципові схеми комбінованих ТСУ. Цикл МГД - генератора. Самостійна робота. Цикл МГД - генератора.
15.	Термодинаміка потоку. Основні закономірності потоків робочих тіл. Загальні відомості. Застосування 1-го і 2 -го законів термодинаміки до адіабатних поточних процесів . Рівняння нерозривності. Температура гальмування. Рівняння для визначення швидкості і витрати робочого тіла. Самостійна робота Рівняння геометричного впливу на потік газу і пари. Виведення рівняння. Швидкість звуку. Число Маха. Аналіз рівняння. Умови переходу через швидкість звуку, криза течії. Розрахункові характеристики кризи течії. Витікання через прості сопла і сопла Лавалю. Особливості витікання із простого сопла. Розрахунок простого сопла і сопла Лавалю при відсутності і наявності тертя.
16.	Дроселювання газів і пари. Характеристика і особливості процесу дроселювання. Характер зміни температури при дроселюванні ідеальних і реальних газів. Диференціальний і інтегральний дросель-ефект реальних газів. Температура інверсії. Технічне застосування процесу дроселювання водяної пари. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
17.	Зворотні цикли. Загальні відомості. Застосування 1-го та 2-го законів термодинаміки до зворотних циклів і основні висновки. Оборотний цикл Карно для холодильних і теплонасосних установок. Ідеальний зворотний цикл Карно. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
18.	Особливості реалізації зворотних циклів та вплив необоротностей на їх ефективність. Вплив необоротностей в процесах теплообміну при кінцевій різниці температур

	на ефективність зворотних циклів. Способи зниження цих необоротностей. Самостійна робота. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
19.	Повітряна холодильна установка (ПХУ). Схема циклової частини повітряної холодильної установки (ПХУ). Ідеальний і реальний цикли ПХУ. Вплив внутрішніх і зовнішніх необоротностей на ефективність реального циклу ПХУ. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
20.	Парокомпресорна холодильна установка Особливості реалізації зворотного циклу з реальним робочим тілом, цикл парокомпресорної холодильної установки ПКХУ. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
21.	Підвищення ефективності та надійності роботи ПКХУ Вплив необоротностей на ефективність циклу ПКХУ і способи їх подолання. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
22.	Теплонасосні установки. Особливості циклів ТНУ. Застосування ТНУ в системах тепlopостачання, теплохолодопостачання та кондиціонування повітря. Економія палива при використанні ТНУ в порівнянні з електронагрівачем, районною котельнею. Самостійна робота. Підготовка до наступної лекції.
23.	Оглядова лекція. Основні висновки, які витікають із вивчення курсу технічної термодинаміки і перспективи використання отриманих знань в наступних теплотехнічних дисциплінах та в інженерній практиці.

Практичні заняття

Основним завданням практичних занять є – поглиблення розуміння студентами лекційного матеріалу, навчити студентів виконувати самостійно розрахунки.

При проведенні практичних занять від студента вимагається вивчення відповідного розділу лекційного матеріалу, як за допомогою конспекту лекцій, так і за допомогою підручника, а також рекомендованих посібників. При цьому особливу увагу необхідно приділяти фізичній суті тих чи інших процесів і засвоєнню на її основі методів розрахунку конкретних термодинамічних процесів.

Слід зауважити, що набуття умінь і навичок виконання розрахунків може бути досягнуто студентом тільки у процесі регулярного самостійного виконання конкретних задач і завдань.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, посилання на літературу та завдання на СРС)
1	2
1.	Ідеальні газові суміші. Переведення складу газової суміші від задання в одних частках в інші. Обчислення уявного молях, газової сталої суміші, парціальних тисків компонентів, густини суміші і компонентів в суміші. Термічне рівняння суміші і окремих компонентів. Обчислення калоричних параметрів u , h , s у випадку $c = const$, $c = c(T)$.
2.	Вологе повітря. Обчислення характеристик вологого повітря: абсолютна, максимальна абсолютна та відносна вологість; температура точки роси, вологовміст. Ентальпія вологого

	повітря. Діаграма $h - d$ для вологого повітря
3.	Насос – адіабатна машина. Визначення параметрів робочого тіла та енергетичних характеристик процесу, побудова процесу в діаграмах $p-v, Ts$. висновки
4.	Ідеальний і реальний цикли Ренкіна. Розрахунки окремих елементів циклу (ПГ, турбіна, конденсатор, насос), зображення процесів в $t-s, h-s, p - v$ - діаграмах. Енергетичні результати циклу і його ефективність.
5.	Удосконалення циклів ПСУ. Вплив параметрів робочого тіла на ефективність циклу Ренкіна. Визначення впливу початкових (p_1, t_1) і кінцевих (p_2, x_2) параметрів на ефективність ідеального і реального циклу Ренкіна.
6.	Енергетичні баланси простої паросилової установки (ПСУ). Реальний цикл Ренкіна. Енергетичні баланси окремих вузлів ПСУ (парогенератор, турбогенератор) і ПСУ в цілому. Оцінка ефективності ПСУ. Цикл з проміжним перегрівом пари. Ідеальний регенеративний цикл. Оцінка ефективності циклу з проміжним перегрівом пари. Вплив тиску проміжного перегріву пари на ефективність циклу. Оцінка максимального ефекту від регенерації при заданих P_1, t, P_2 і температурі живильної води.
7.	Регенеративний цикл з виносними РП. Рішення задач на регенеративні цикли з одним і двома регенеративними підігрівачами (РП) живильної води (РП змішуючого типу). Оцінка впливу кількості РП на ефективність циклу. Вибір оптимальної температури живильної води для заданої кількості РП.
8.	Цикли і установка ТЕЦ. Енергетичні баланси окремих вузлів циклу ТЕЦ і установки в цілому. Визначення економії палива на ТЕЦ в порівнянні з роздільним виробництвом електроенергії (на КЕС) і теплоти для теплопостачання споживачів (в районній котельні)
9.	Одноступінчаті компресори. Визначення параметрів і роботи нагнітання одноступінчатого компресора в ізотермічному, адіабатному і політропному процесах. Двоступінчастий компресор. Визначення оптимального розподілу тиску по ступеням. Зображення процесу двоступінчастого нагнітання в $p-v, t-s$ - діаграмах. Оцінка зменшення роботи нагнітання в порівнянні з одноступінчастим компресором при підвищенні тиску до того ж P_2
10.	Цикли ГТУ Ідеальні (простий і регенеративний) цикли ГТУ. Визначення ефективності циклів і впливу регенерації на підвищення ефективності. Оцінка відношення роботи компресора до роботи турбіни в ідеальному циклі. Ідеальний цикл ГТУ з багаступінчастим стисненням та розширенням робочого тіла. Визначення ефективності циклу з двома ступенями при стисненні та розширенні. Аналіз ефективності цього циклу в порівнянні з ідеальними циклами (простим і регенеративним). Реальні цикли ГТУ.

	Оцінка впливу необоротності адіабатних процесів стиснення і розширення робочого тіла на ефективність реального циклу. Комбіновані задачі на цикли ГТУ
11.	Сопла та дифузори Просте сопло і сопло Лаваля. Визначення параметрів, швидкості і витрати робочого тіла, геометричних характеристик простого сопла і сопла Лаваля (без врахування тертя і з врахуванням тертя в робочому тілі).
12.	Дроселювання ідеальних та реальних газів Дроселювання водяної пари, визначення параметрів, інтегрального дросель-ефекту. Зображення процесу в $h-s$, $t-s$ - діаграмах. Застосування дроселювання для зміни потужності парових турбін. Дроселювання ідеального газу, визначення параметрів, інтегрального дросель-ефекту, зображення процесу в $p-v$, $t-s$ - діаграмах. Застосування дроселювання для зміни потужності парових турбін.
13.	Цикли холодильних установок, де РТ – ідеальний газ. Ідеальний і реальний цикл ПХУ. Розрахунки енергетичних результатів і ефективності повітряних циклів ПХУ. Оцінка впливу необоротності в адіабатних машинах (компресор, детандер) на ефективність циклу ПХУ. Цикл ТНУ, робоче тіло - водень.
14.	Цикли парокompресорних холодильних установок (ХУ) і ТНУ. Визначення енергетичних результатів циклів. Оцінка впливу різних необоротностей на ефективність циклів.

6. Самостійна робота студентів

№ з/п	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання
1.	Ексергія і анергія різних енергоресурсів системи. Ексергетичний баланс поточних процесів та його складові. Показники ефективності процесів, ексергетичний к.п.д. Вплив необоротностей на втрати ексергії при спалюванні палив, в процесах теплообміну при кінцевій різниці температур між тілами та внаслідок тертя в робочому тілі. Література: (Л1), с.258-263, (Л1д) с.152-190.
2.	Реальний тепломеханічний цикл. Література: Електронний конспект лекцій
3.	Залежності $\eta_i = f(\eta_t, \eta_{oi}^{TMC})$ та $\eta_{oi}^{TMC} = f(\eta_{oi}^T, \eta_{oi}^H, \varphi_t)$ вивід та аналіз впливу необоротностей. Література: електронний конспект лекцій
4.	Органічний цикл Ренкіна. Література: електронний конспект лекцій
5.	Цикл з проміжним (повторним) перегрівом пари. Цикл з проміжним перегрівом пари як засіб підвищення початкового тиску пари. Вибір тиску для процесу повторного перегріву. Література: електронний конспект лекцій, (Л1), с.314-315; (Л6), с.356-359; (Л1д), с.464-467
6.	Особливості проміжного перегріву пари в циклах АЕС. Література: (Л1), с.314-315; (Л6), с.356-359; (Л1д), с.464-467
7.	Цикл ПСУ з двома регенеративними підігрівачами змішуючого типу.

	Література: електронний конспект лекцій, (Л1), с.316-319; (Л6), с.359-369; (Л1д), с.468-472
8.	Когенерація, тригенерація Література: електронний конспект лекцій, (Л1), с. 323-324; (Л6), с.375-385.
9.	Підготовка до наступної лекції - одноступінчате та багатоступінчате нагнітання. Література: електронний конспект лекцій
10.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
11.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій.
12.	Цикл МГД - генератора. Література: (Л6), с.370-374
13.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
14.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій.
15.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій.
16.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій.
17.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
18.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
19.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
20.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
21.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій
22.	Підготовка до наступної лекції. Література: електронний конспект лекцій

7. Індивідуальні Завдання

Набуття умінь і навичок застосування основних теоретичних положень курсу до розв'язання практичних інженерних задач може бути досягнуто у процесі виконання різного роду індивідуальних завдань. З метою поглиблення вивчення дисципліни та набуття стійких вмінь та навичок самостійних кваліфікованих розрахунків передбачено виконання студентами денної форми навчання на основі другого кредитного модуля дисципліни в четвертому семестрі розрахунково-графічної роботи. Студенти денної форми навчання виконують також домашні завдання за тематикою практичних занять.

Розрахунково-графічна робота: «Розрахунок та аналіз показників ефективності паросилових циклів і установок». Ціль - формування і закріплення умінь термодинамічно об'єктивної оцінки

ефективності циклів і установок з усвідомленням причин обмеженої ефективності і розумінням шляхів її підвищення.

Зміст РГР та методика їх виконання, а також зміст і методика виконання домашніх контрольних робіт та вимоги до оформлення індивідуальних завдань визначаються відповідними методичними вказівками

Метою проведення поточних контрольних заходів є систематична перевірка засвоєння студентами пройденого матеріалу та набутих умінь після вивчення відповідних розділів робочої навчальної програми, що дозволяє вносити зміни в організацію і зміст самостійної роботи кожного студента та планувати проведення консультацій на протязі семестру.

Для зворотного зв'язку та контролю засвоєння матеріалу, що вивчається, передбачено проведення 2-х поточних контрольних, що поділені, які включають теоретичні питання та задачі.

МКР №1. Проводиться за наступними темами .(Розділ 7): Газові та парогазові суміші. Характеристики вологого повітря: абсолютна, максимальна абсолютна та відносна вологість; температура точки роси, вологовміст. Ентальпія вологого газу. Діаграма h-d для вологого повітря

МКР №2. Проводиться за наступною темою. (Розділ 10): Паросилові цикли та установки

МКР №3. Проводиться за наступними темами. (Розділ 11): Термодинамічні основи теорії нагнітання. Газосилові цикли і установки.

МКР №4. Проводиться за наступною темою. (Розділ 13): Цикли повітряної та парокомпресорної холодильних установок

Політика та контроль

8. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Зазначається система вимог, які викладач ставить перед студентами:

- *на заняттях дозволяється використання засобів зв'язку для пошуку інформації та виконання індивідуальних завдань;*
- *захист практичних завдань відбувається на практичному занятті у виділений для цього викладачем час;*
- *захист розрахункової роботи відбувається на практичному занятті у виділений для цього викладачем час;*
- *захист лабораторних робіт відбувається на занятті у виділений для цього викладачем час.*

9. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (РСО)

Види контролю знань студентів з дисципліни:

- *відповіді на лекційних заняттях;*
- *відповіді на практичних заняттях;*
- *захист розрахунково-графічної роботи;*
- *захист лабораторних робіт;*
- *виконання завдань СРС;*
- *виконання МКР (дві частини);*
- *відповідь на заліку.*

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, які він отримує за:

- 1) *відповіді на лекційних заняттях;*
- 2) *виконання студентом домашніх завдань;*
- 3) *виконання РГР*
- 4) *виконання завдань СРС;*
- 5) *виконання МКР;*

6) відповідь на екзамені.

Система рейтингових балів та критерії оцінювання

1. Робота на лекційних заняттях

Ваговий бал — 1. Максимальна кількість балів студента на всіх заняттях: = **5 балів**.

Критерії оцінювання:

1 бал — повна вірна відповідь на поставлене запитання; **0,5 бали** — відповідь має несуттєві похибки; **0 балів** — наявність суттєвих помилок в неповній відповіді або відсутність відповіді.

2. Робота на практичних заняттях

Ваговий бал – 5.

Критерії оцінювання:

5 балів — повна вірна відповідь на поставлене запитання; **4 бали** — відповідь має несуттєві похибки; **3 бали** — неповна відповідь... **0 балів** — наявність суттєвих помилок в неповній відповіді або відсутність відповіді.

3. Виконання завдань РГР

Ваговий бал – 20. Виконане завдання надається викладачу у вигляді оформленої розрахунково-графічної роботи, виконання завдання РГР обов'язкове.

Критерії оцінювання:

20 балів – в повному об'ємі, правильно і вчасно виконана РГР.

Штрафні бали:

– несвоєчасне представлення виконаного завдання РГР без поважної причини (хвороба) – -2 бал.

4. Модульна контрольна робота (МКР)

Проводиться чотири частини МКР. Ваговий бал кожної частини – 10. Максимальна кількість балів за МКР дорівнює $r_4 = 10 \times 4 = 40$ балів.

Критерії оцінювання:

10 балів – повна вірна відповідь на завдання; 7...9 бали – відповідь має несуттєві похибки; 2...6 бали – неповна відповідь; 0...2 бали – наявність суттєвих помилок в неповній відповіді або відсутність відповіді, МКР не зараховано.

5. Відповіді на екзамені

Залік проводиться у письмово-усній формі. Заліковий білет складається з чотирьох практичних питань. Перелік приблизних питань надається студентам перед заліком. Кожне завдання оцінюється у 10 балів, тобто максимальна кількість балів за виконане завдання $10+10+10+10 = 40$ балів.

Критерії оцінювання:

Кожне питання екзаменаційної роботи оцінюється згідно до системи оцінювання:

правильне раціональне рішення, або повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 9...10 балів;

достатньо повна відповідь, правильне рішення (не менше 70% потрібної інформації, або незначні неточності) – 7...8 балів;

неповна відповідь, рішення з помилками (не менше 50% потрібної інформації та деякі помилки) – 5...6 балів;

незадовільна відповідь, або відсутність рішення (менше 50% потрібної інформації та помилки) – менше 5 балів.

Штрафні бали:

додаткове питання з тем лекційного курсу отримують студенти, які не брали участі у роботі певного заняття. Незадовільна відповідь з додаткового питання знижує загальну оцінку на 3 бали.

Заохочувальні бали

- участь у наукових та/або науково-практичних конференціях, семінарах, симпозиумах – 5 балів.

Розрахунок шкали рейтингу з дисципліни (R_d):

Сума вагових балів контрольних заходів в семестрі (стартовий рейтинг) складає:

$$R_i = r_1 + r_2 + r_3 + r_4.$$

де R_i — рейтингові або вагові бали за кожний вид робіт з дисципліни.

Максимально можливий стартовий рейтинг: $R_c = 60$ балів.

Необхідною умовою допуску до заліку є позитивна оцінка з виконання всіх завдань СРС, захист розрахункової роботи та стартовий рейтинг не менше 40 балів.

Студенти, які набрали в семестрі рейтинг з дисципліни менше, ніж 40 балів, зобов'язані до початку сесії підвищити його, інакше вони не допускаються до екзамену з цієї дисципліни і мають академічну заборгованість.

Екзаменаційна складова R_E шкали дорівнює: $R_E = 40$ балів.

Таким чином, максимальна кількість балів за рейтинговою шкалою з дисципліни складає

$$R_D = R_c + R_E = 60 + 40 = 100 \text{ балів.}$$

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

За рішенням кафедри, згідно Тимчасового регламенту проведення семестрового контролю в дистанційному режимі (Наказ № 7/86 від 08.05 2020 року), допускається застосувати підхід щодо виставлення оцінки з кредитного модуля «автоматом» шляхом пропорційного перерахунку стартових балів у підсумкові за 100-бальною шкалою. При цьому обов'язковим залишається виконання студентом умов допуску до екзамену. Аспірантам, які набрали фактичний стартовий рейтинг не менший, ніж 0,9 від максимально можливого (тобто $R_c \geq 54$), екзаменатор може запропонувати виставити оцінку «Дуже добре». Найвища оцінка «автоматом» не виставляється.

Переведення стартових балів у підсумкові здійснюється за формулою

$$R = 60 + \frac{40 \cdot (R_i - R_D)}{(R_c - R_D)},$$

де R – оцінка за 100-бальною шкалою;

R_i – сума балів, набраних студентом продовж семестру;

R_c – максимальна сума вагових балів контрольних заходів продовж семестру;

R_D – бал допуску до екзамену.

Студенти, які хочуть підвищити оцінку з кредитного модуля, виконують екзаменаційну роботу. При цьому переведення стартових балів у підсумкові не здійснюється.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено к.т.н., доц. Соломаха Андрій Сергійович

Ухвалено кафедрою теоретичної і промислової теплотехніки (протокол № 14 від 24.06.2020 р.)

Погоджено Методичною комісією теплоенергетичного факультету (протокол № 10 від 25.06.2020р.)